

Barn, krig og menneskerettigheter

- Det kan kjennes fryktelig

Svein Arthur Kallevik

psykolog og journalist. Han er påtroppende spesialrådgiver hos RVTS ØST – Regionalt Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmord, Region Øst

– Jo mer kunnskap man får, desto vanskeligere blir det å la være å engasjere seg, sier Lisbet Palme. Den svenske barnepsykologen var leder av UNICEF i 1990–1991 og i den svenske UNICEF-komiteen frem til 1999.

FOTO: SVEIN ARTHUR KALLEVIK

Palme deltok som foredragsholder på «The 11th European Congress of Psychology». Gjennom hele sin yrkeskarriere har hun vist et stort engasjement for barn, og kanskje spesielt for barns rettigheter i konflikter.

– Hvilken rolle bør menneskerettigheter ha for psykologer?

– Jeg undres om ikke våre studier burde begynne med vitenskapsteori slik at man kan plassere psykologi i kontekst med det vitenskapelige paradigme. For min del er det å se på som et verdisystem som vi arbeider under. Man må ha klart for seg hvilket verdisystem man bruker. Psykologisk kunnskap kan jo brukes på en negativ måte også, med negative verdier, slik som under nazismen, sier Palme

Krig og mobiltelefoner

Hun mener man må være klar over verdiene, som gir et godt grunnlag for å forstå menneskets atferd og hvordan man forholder seg til seg selv og andre.

– Kanskje har man ikke sett denne helheten. I Sverige er det ganske stille, det er ikke så mange psykologer som deltar i samfunnsdebatten. Jeg savner at psykologer er mer aktivt deltakende. Man må se helheten i verdisystemet og se sin yrkesrolle i en videre kontekst. Da kan det bli mye jobb for psykologer, for det er mye å si ifra om. Det er viktig å vite om sin egen rolle i samfunnet. Ikke bare se sin egen kompetanse, men se den også i forhold til andre aktører. I samfunnet kan det være en redsel for at noen ser og gjennomskuer hvordan det er, sier hun.

Palme har vært aktiv som psykolog i over 40 år.

– Ikke minst har jeg arbeidet som psykolog i forhold til førskole og fritidshjem. Det har vært utrolig spennende, sier hun.

Den norske barnepsykologen Magne Raundalen gir henne betegnelsen «Sveriges uformelle utenriksminister» for hennes mangeårige engasjement innen UNICEF.

– *Du har arbeidet med barn og barns rettigheter i en årrekke. Er du fremdeles optimist?*

– Det tar lang tid. Det er krigens paradigme som gjelder, selv om det er mange som arbeider for fred. Det kan kjennes fryktelig innimellom. Slik som da Israel bombet Gaza. Via SMS får man vite om det som har skjedd, og legen Mads Gilberts bønn om hjelp. Vi ser hvor forferdelig krig er. Vi får det rett inn i stuen vår via tv, Internett og mobil. Med en liten mobil kan man avdekke slike store overgrep som det som blant annet skjedde i Abu Ghraib-fengselet utenfor Bagdad i Irak.

Folkemordet i Rwanda

Palme skulle ønske at det var større kunnskap om det psykologer kan gjøre for å bidra til forandring av voldsparadigmet. Det vil også øke selvfølelsen for psykologene om man forsøker, mener hun.

– Nå arbeider jeg med mine barnebarn. Det er veldig morsomt. Alderen gjør at det er vanskelig å orke å gjøre de store ting. Jeg var med på å etterforske folkemordet i Rwanda. Det tok år å hente seg inn igjen, etter å ha lyttet til hvordan mennesker hadde hatt det. Folkemordet finnes for alltid. I historien og i alles minne. Andre verdenskrig var et folkemord, men det finnes flere på 1900-tallet. Man tenker gjerne på nazismen som det største folkemordet i historien, men i Rwanda ble en million mennesker ble drept i løpet av 100 døgn i 1994.

– *Du har jo selv opplevd et stort personlig traume da din ektemann Olof Palme ble drept, og i tillegg arbeidet med dette feltet i årevis i etterkant. Hvordan har det vært?*

– Det har vært tungt å arbeide. Men det å være med sine barnebarn er en flott påminnelse om livets positive side. Se små barn vokse opp. Nå nærmer jeg meg 80 år. Jeg orker ikke så mye lenger, sier hun, og legger til:

– Jeg var med på å etterforske folkemordet i Rwanda. Det tok år å hente seg inn igjen, etter å ha lyttet til hvordan mennesker hadde hatt det. Folkemordet finnes for alltid

– Jo mer kunnskap man får, desto sårere blir det å la være å engasjere seg.

Barnekonvensjonen

Den norske psykologen Magne Raundalen har vært en kjent og tydelig stemme for barn og barns rettigheter i den offentlige debatten i mange år. Han synes ikke bevisstheten om menneskerettigheter blant psykologer er dårlig.

– Jeg tror kanskje ikke alle har fått med seg hvilket styringsinstrument FNs barnekonvensjon er for alle store organisasjoner og regjeringer. Norge har fått kritikk for at voksne og barn er sammen i fengsel. Jeg savner en dybdeforståelse av hvor dypt denne plagen som konvensjonen er, går. Det er en tendens til å tenke at barnekonvensjonen er noe bare for de landene der ute. Men den gir alle barn rettigheter i forhold til straff, umenneskelig behandling og misbruk. I barnekonvensjonens ånd skal den også omfatte ikke-menneskeskapte skader som sykdom og ulykker i familien. Den er et verktøy for at alle barn som opplever forferdelige ting i barndommen, skal få hjelp, sier Raundalen.

BIDRAR: Oppmerksomhet rundt menneskerettigheter, fred og psykologi under den europeiske psykologikongressens var med på å styrke den globale empatien, mener Magne Raundalen. Foto: Bjørn Erik Larsen.

Hans ønske er at man hadde en sterkere følelse i brystet når man ser barnekonvensjonen. – Det mest deprimerende er at barnekonvensjonen ikke gjelder i krig. Det som skjedde i Gaza, viste at mange av paragrafene i barnekonvensjonen ble begravd, sier Raundalen.

– Jeg synes norske psykologer er flinke til å si ifra. Selv lærte jeg mye av Åse Gruda Skard. Man skal ikke være redd for å få noen skrammer. Det er synd at mange av psykologene som uttaler seg, ikke får så mye feedback fra andre kolleger. Når jeg har tatt kontakt med noen som har uttalt seg, blir de veldig glade og sier at jeg var den eneste som har tatt kontakt.

Global empati

Han mener kongressens fokus på menneskerettigheter, fred og psykologi er med på å styrke den globale empatien når det gjelder det psykologiske feltet.

Vi vet at skjer det en katastrofe nå i verden, så bidrar mange med vaksiner, medisiner og mat. Folk i verden hjelper hverandre. Den globale empati er og vil være der. Den er kommet for å bli. Psykologens rolle etter krig og konflikter er å etablere peace of mind. Være med på å få ting på plass igjen. Psykologer har en veldig viktig rolle her, sier Magne Raundalen.